

Husinecká „světnička“ – místo paměti a staletých rozpaků

Martin GAŽI

ANOTACE: Studie rekapituluje historii husineckých domů čp. 36 a 37, které stojí na místě tradičně pokládaném za rodiště středověkého reformátora katolické církve Jana Husa. Memoriální hodnotu lokality metodicky zasazuje do evropského kontextu výzkumů sociálních rámců paměti a souvislostí katolicky i reformačně uctívaných „rodných míst“.

Upozorňuje na doklady o vnímání domu v dobové krásné literatuře. Na základě průzkumu archivních pramenů si všímá dění okolo „Památníku Mistra Jana Husa“ v 50. až 80. letech 20. století. Konstatuje propad zájmu o dané místo po roce 1989 i snahy o revitalizaci objektu a jeho náplně v posledním desetiletí. V závěru se zamýšlí nad možnostmi prezentace památky a jejích možnými úskalími.

1

„Chudá světnička; ale v úctě a ne bez pohnutí stanul jsem pod jejím nízkým stropem a stál jsem v ní jako v posvátné místnosti.“

Alois Jirásek, 1877¹

Místo narození Jana Husa je dlouhodobě vnímáno jako důležitý bod na mapě duchovních dějin českých zemí. Tento fakt platí, přestože se v Husinci nemůže opřít o jakoukoliv hmotně dochovanou stavební konstrukci či věc, která by s touto světově známou osobností byla přímo spojena. Setkáváme se tu tedy jen s „šalbou a mámením“ nábožensky či nacionálně argumentovaných ideologií, anebo je možno o tomto fenoménu přemýšlet i v širších souvislostech, které by mohly mít vliv na teorii a praxi památkové péče?

Již základ slova *památk*a naznačuje, že v její podstatě není přítomná jen hmotná existence

dané skutečnosti, ale i kolektivní, komunitní či sociální paměť, jejíž je součástí nebo na niž odkazuje. Vědomí souvislostí věcí, míst a příběhů skrze společensky zakotvené rozpomínání se je prastaré a stálo mimo jiné i u zrodu náboženského důrazu na důležitosti relikvií či poutních míst.²

V katolickém a pravoslavném prostředí se někdy pamětní místa spojená s životy světců transformovala v liturgické prostory. Nejproslulejším z nich je bezesporu rodný dům Panny Marie, který poutníci po několika stoletích vnímali jako zázračně přenesený z Nazareta do Loreta. „Úmrtní světnička“ sv. Petra Canisia byla v rámci jezuitské koleje ve švýcarském Fribourgu proměněna v kapli roku 1636, tedy pouhých jedenáct let po světové smrti. Geograficky mnohem bližším příkladem nám může být kostel zbudovaný po roce 1639 na místě

Obr. 1. Husinec (okres Prachatice), tzv. Husův domek, zachycení stavu před požárem v roce 1859. Rytina. (Reproduko: KUBÍČEK, A., cit. v pozn. 12, s. 5)

■ Poznámky

1 Vzpomínka na cestu uskutečněnou 27. července 1877 romanopiscem, jehož dílo kanonizovalo podobu českého nacionálního mýtu pro větší část 20. století, cit. dle: JIRÁSEK, Alois. *Z mých pamětí*. Praha : Mladá fronta, 1980. Bez ISBN. S. 329.

2 Srov. GAŽI, Martin. O rozumnosti bez rozumu a břečtánu příběhů. Prolegomena k dějinám předmoderních zázraků. In GREČENKOVÁ, Martina; MIKULEC, Jiří. *Církev a zrod moderní racionality : Víra – pověra – vzdělanost – věda v raném novověku* (= Folia historica Bohemica. Supplementum), Praha : Historický ústav, 2008. ISSN 0231-7494, ISBN 978-80-7286-138-5. S. 183–239.

2

Obr. 2. Karl Salomo Warmholz, *Lutherův rodný dům v Eislebenu, před 1820. Olej na plátně. (Reprofoto: Luthers Geburtshaus Stiftung Luthergedenkstätten in Sachsen-Anhalt, Martin Luthers Geburtshaus, <http://www.zeno.org/>)*

rodného domu tehdy ještě nesvatořečeného Jana Nepomuckého v Nepomuku³ či kostel, který byl slavnostně vysvěcen v roce 1933 na místě rodného domu sv. Klementa Marii Hofbauera v Tasovicích.⁴ V případě později kanonizovaných římskokatolických světců bývá v místě jejich narození obvyklejší osazení pamětní desky, případně zřízení návštěvnícké expozice (z pochopitelných důvodů, zvláště když se jedná o střed města, jako např. v domě narození sv. Jana Sarkandra v Skoczówě na Těšínsku).⁵

V místa paměti se ale proměňovaly i lokality spojené se zakladatelskými osobnostmi reformačních konfesí, v širším středoevropském prostoru na místě prvním s Martinem Luthrem. V případě jeho rodného domu v saském Eislebenu se jedná o místo dlouhé pamětní tradice, o jehož kulturněhistorickém významu panovala kontinuální společenská shoda. Informace o pamětní desce umístěné na fasádě domu sahají do roku 1583. Minimálně od závěru 17. století byl dům chápán jako poutní místo svého druhu. Nebránilo tomu ani jeho zničení požárem v roce 1689, právě naopak, následná rekonstrukce domu mohla o to jasněji zdůraznit memoriální aspekty stavby.⁶ Z iniciativy pruského krále Friedricha Viléma III. zde bylo zřízeno muzeum již v roce 1817, tedy v době vzníceního prolnutí nově se konstituujících myšlenek všenešmeckého nacionalismu s národně vnímanou lutherskou konfesí. Především proto nebylo

soudobé řešení náplně expozice na „památném místě“, figurujícím od roku 1996 v Seznamu světového kulturního dědictví (UNESCO), bez otazníků a nakonec se ubíralo směrem odpovídajícím muzeu typologicky městskému. Těm, kteří věří v světodějný dosah Lutherova učení, se to může zdát málo. Tento přístup je však přesvědčivě argumentován faktem, že v prezentaci lokality hrála dlouhodobě zásadní roli spojitost mezi reformátorovou osobností a městskou komunitou, zbožným návštěvníkům zde byly ukazovány připomínky života „největšího syna města“.⁷

Na místa přímo spojená s životy kultovně ctěných osobností poutníci či návštěvníci přicházejí s očekáváním jen těžko obecněji zformulovatelného zážitku. Touha po poznání bývá minimálně stejně významná jako očekávání „pietního okamžiku“ vnitřního srozumění s osobou, do jejíž „blízkosti“ se putuje. Řečeno s francouzským sociologem a antropologem Mauricem Halbwachsem, který se již v první půli 20. století věnoval sociálním rámcům paměti a jehož myšlenky by neměly unikat ani specialistům ve sféře kulturního dědictví: „Naše paměť se neopírá o naučenou historii, ale o historii prožitou.“⁸

Zůstává otázkou, do jaké míry tento prožitek dokáže navodit či alespoň zprostředkovat druhotná záměrná úprava daného prostoru, notabene v budovách, které jsou sice s uctíváními osobnosti tradičně spojovány, nutně však v průběhu dějin změnily svou tvářnost požáry, přestavbami a změnami funkční náplně. Dokážeme si odpovědět na otázku, jak významnou roli v procesu *upamatování* se vlastně hrají autenticky zachovalé reálie (části stavby, předměty) spojené se životem dané osobnosti? Ko-

lik se z tohoto „dotýkaného“ posvátna dokáže přenést do prožitku samotné lokality, ať již v současnosti vypadá jakkoliv? Médiem tohoto souznění napříč časem může být vědomí Boží přítomnosti, jak ukazují katolické transformace důležitých míst v liturgické prostory, ale i prožitek patriotické sounáležitosti, který nejednou směřuje k muzealizaci (konotace pojmu nechápejme jako odsudivé). Nakolik pro daný účel dostačuje místo samo, představa geografické souřadnice, v níž se před staletími cosi událo? A do jaké míry souvisí s podstatou pa-

■ Poznámky

3 Blíže HOSTAŠ, Karel; VANĚK, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese přeštickém*. Praha : Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907. Bez ISBN. S. 35. LORENZ, Willy. *Der hl. Johannes von Nepomuk – ein Anti-Hus? In Neuhardt, Johannes. 250 Jahre hl. Johannes von Nepomuk. Katalog der IV. Sonderschau des Dommuseums zu Salzburg Mai bis Oktober 1979*. Salzburg : Dommuseum, 1979. Bez ISBN. S. 89.

4 Blíže ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa jihozápadní Moravy : Místní obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 2005. ISBN 80-86559-15-7. S. 206–207.

5 Blíže <http://zabytki.mobi/sources/muzea/s/skoczow-par.html>.

6 Blíže MATTHES, Christian. *Die archäologische Entdeckung des originalen Luther-Geburtshauses*. In KNAPE, Rosemarie. *Martin Luther und Eisleben. Schriften der Stiftung Luthergedenkstätten in Sachsen-Anhalt*. Leipzig : Evang. Verl., 2007. ISBN 978-3-374-02484-1. S. 73–85. NESER, Annemarie. *Luthers Geburtshaus in Eisleben – Ursprünge, Wandlungen, Resultate*. In tamtéž, s. 87–120.

7 STEFFENS, Martin. *Die Gestaltung und Musealisierung der Eislebener Lutherhäuser im 19. Jahrhundert*. In KNAPE, Rosemarie; TREU, Martin. *Preußische Lutherverehrung im Mansfelder Land*, Leipzig : Evang. Verl., 2002. ISBN 978-3-374-01922-6. S. 55–93. V roce 2007 zde byla nově otevřena expozice nazvaná *Von daher bin ich – Martin Luther und Eisleben* (Stiftung Luthergedenkstätten in Sachsen-Anhalt). Kombinuje kolekci 250 předmětů a uměleckých děl s daným námětem, model města v 16. století a nově zhotovené reminiscence na pozdně středověké interiéry. Blíže http://www.monumente-online.de/07/06/streiflichter/04_Eisleben_Lutherhaus.php

8 HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-016-2. S. 101. Toto dílo, posmrtně vydané po roce 1945, navazovalo na jeho systematickou interpretaci „sociálních rámců“ paměti (*cadres sociaux*) publikovanou již v roce 1925. Blíže HALBWACHS, Maurice. *On collective memory*. Chicago – London : The University of Chicago Press, 1992. ISBN 0-226-11596-8. Srov. interpretaci halbwachsového konceptu kolektivní paměti OLŠÁKOVÁ, Doubravka. K diskusi o paměti v českém kontextu „druhého života“. *Dějiny – teorie – kritika* 1, 2004, č. 2, s. 269–280. ISSN 1214-7249.

Obr. 3. Husinec (okres Prachatic), tzv. Husův domek, zachycení stavu před požárem v roce 1859, publikováno 1915. Kresba. (Reprofoto: ŠUBERT, F. A., cit. v pozn. 25, nestránkováno)

Obr. 4. M. Kroupa, Shromáždění v Husinci u příležitosti 500. výročí narození Jana Husa, 1869. Kresba v časopise *L'Illustration*. (Reprofoto: KUBÍČEK, A., cit. v pozn. 12, s. 8)

mátky a atraktivity pro její vnímatele i to, co se v daném místě dělo později, pozůstatky snahy o místní zpřítomňování paměti?

Ohlédneme-li se do minulosti, pěstění místní *memoriae* jakožto znaku společně sdílené identity bylo mocensky podporováno v rámci konfesně sourodého rámce (v českém prostředí 17. až první půle 19. století katolického), naopak památky odkazující na osobnosti a události vyznáním minoritní zůstávaly na okraji zájmu, ať již se to týkalo těžko myslitelných veřejných oslav, či jakési skrytě se dějinami táhnoucí každodenní upomínkové praxe.⁹

Údajný Husův rodný dům v jihočeském Husinci je toho ukázkovým příkladem. Užíváme-li poněkud rozmlžený přívlastek, nejsme první. I ti interpreti a vnímatelé, kteří měli v nacionálně vznícené době eminentní zájem na nezpochybnitelném spojení mezi domem a slavným rodákem, raději užívali hypotetické formulace typu „podle podání“, „vedle tradice“ či „dle pověsti“.¹⁰ Po několik předmoderních staletí se zde nesoustavně a nijak společensky významné vědomí důležitosti místa udržovalo zejména v souvislosti s nápodobou, anebo (paradoxně) obavami. O nápodobě lze hovořit ve chvílích, kdy se do Husince shodou okolností dostali protestantští cizinci, tedy zejména vojáci. Ve farní kronice z 18. století se zmiňují „procházející kacířská vojska“, jejichž příslušníci jevíli zájem nejen o místní spižírny, ale i o rodný dům Lutherova předchůdce.¹¹ Tato tradice se někdy pojila s pamětním odesáváním třísek z dřevěných konstrukcí, což bylo znamenáno již v listu českokrumlovského arciděkana Řehoře z Kleblatu roku 1633,¹² ale i ve fejetonu Jana Nerudy z roku 1871 či v Jirákových vzpomínkách psaných před rokem 1912,¹³ a zůstává jen otázkou, zda existuje nějaká byt i vzdálená spojitost s praxí odnášení pamětních třísek i v případě dřevěných součástí kostnického vězení, v němž dle tradice Jana Husa drželi před upálením.¹⁴ Na místech tradičně spojovaných s husitstvím obavy naopak šířilo ponejvíce katolické duchovenstvo, které – ač se mezi místními většinou s výraznějšími projevy sympatií k herezi nesetkávalo – mělo potřebu „místo narození onoho zlopověstného a vůbec nejhorší paměti kacíře“ dlouhodobě vnímat jako zdroj potenciálního nebezpečí pro místní komunitu i region.¹⁵

3

4

Místnost domněle spojovaná s Husovou osobností je dnes přístupná z průjezdu novodobým dřevěným schodištěm ze střední části průjezdu. Dveře, pravděpodobně raně klasicistní, jsou opatřeny volutovými závěsy a krabi-

ROKYTA, Hugo; MÜLZEROVÁ, Věra. *Husinec: Rodný dům M. Jana Husa : Město a okolí*. Praha : Státní tělovýchovné nakladatelství, 1954. Bez ISBN. S. 2.

13 Záznam se týká výklenku, který byl na počátku 70. let 19. století označen cedulkou s nápisem „Husova knihovna“: „... na prkýnkách stojí tu hrnky, železné rezovaté vidličky, dřevěná slánka. Prkýnka jsou plna nepravdělných zářezů, chtějí každý host na památku alespoň tříštku, a byli tu slavní hosté z celého Slovanstva.“ – NERUDA, Jan. *Menší cesty*. Praha : F. Topič, 1894. Bez ISBN. S. 247. „... ve zdi vpravo nevelký výklenek na knihy, přepažený červotočivým prkénkem hodně ořezaným nešetnými cititeli a turisty.“ – JIRÁSEK, A., cit. v pozn. 1. S. 329.

14 Dle vzpomínek Jana Kollára byly součástí žaláře vyjmuté ho z původní sekularizované budovy dominikánského kláštera a od roku 1827 prezentovaného „v síni, kde byl Hus souzen“. KOLLÁR, Jan. *Cestopis druhý a Paměti z mladších let života*. Praha : I. L. Kober, 1863. Bez ISBN. S. 6–7.

15 NEČAS, J.; STARÝ, V., cit. v pozn. 12. S. 17–18. Topos „husím sádem i Husou kacířstvím nakažených“ venkovanu najdeme i v jedné z umělecky nejvýraznějších sbírek barokních kázání v kraji působícího Ondřeje Františka de Waldta, blíže VAŠICA, Josef. *České literární baroko. Příspěvky k jeho studiu*. Praha : Vyšehrad, 1938. Bez ISBN. S. 238–241.

■ Poznámky

9 Blíže dělení upomínkových praktik na *commemorative ceremonies* a *bodily practice* v dnes již klasickém díle literatury o historické paměti poprvé vydaném v roce 1989: CONNERTON, Paul. *How societies remember*. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. ISBN 0 521 24948 1.

10 Např. GRÜNWALD, Matyáš. *Husinec: Rodné místo Jana Husi*. Benešov : Fr. Müller, 1888. Bez ISBN. S. 11. MAREŠ, František; SEDLÁČEK, Jan. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu prachatickém*. Praha : Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1913. Bez ISBN. S. 56. JIRÁSEK, A., cit. v pozn. 1. S. 329.

11 Zachytili NEČAS, Jaroslav; STARÝ, Václav. *Mistr Jan Hus a Husinec*. Praha : Svěpomoc, 1969. Bez ISBN. S. 18.

12 Husinecké odřezávání třísek bylo prý spojováno s pomocí „proti bolesti zubů“, list z roku 1633 zachytil KUBÍČEK, Alois. *Rodný dům Mistra Jana Husa v Husinci*. In

5

6

covým zámekem. V jihozápadní zdi se nachází obdélná nika obložená dřevem. Severozápadní čelo prostoru je prolomeno vstupem do komory, vpravo je dochován nevelký osvětlovací krb. Novodobý dřevěný trámový strop vznikl s největší pravděpodobností v roce 1975. Stará fošnová podlaha byla při tomto stavebním zásahu pietně uložena na novodobou konstrukci. Na komoru s cihelnou dlažbou navazuje intaktně dochovaná černá kuchyně s komínovým průduchem do prostoru půdy. Vpravo od vstupu se dochovala zděná část kamen.¹⁶

Stavebněhistorická interpretace domu od Jiřiny Mukové datuje některé části zdiva do pozdní gotiky a renesance,¹⁷ pramenně doložená historie domu postaveného na místě tradovaného Husova rodiště sahá do první poloviny 17. století. Nejstarší části jeho konstrukcí se tak prokazatelněji mohou vztahovat buď k období po roce 1616, či ještě pravděpodobněji až po velkém požáru Husince v roce 1654. V každém případě z formulace zprávy zrna-

menané po požáru roku 1691 vyplývá, že z této nejstarší stavební fáze tehdy zůstalo stát jen torzo.¹⁸ V následujícím více než století nebyl dům vnímán pod zorným úhlem piety či obecně sdílené paměti. Ostatně ve 20. letech 19. století v domku našel obrozenecký literát František Turinský vinopalnu.¹⁹

Ničivý požár dům stihl 15. října 1859. Tehdejší majitel domu, mydlář Ondřej Jileček, krátce poté požádal Muzeum Království českého v Praze (tedy nynější Národní muzeum) o finanční výpomoc určenou na záchranu „světnice, v níž se podle tradice Jan Hus narodil“. ²⁰ Pro danou dobu bylo symptomatické, že se žádost nesetkala s úspěchem. Husovské spojitosti tehdy ještě nebyly natolik vrostlé do konstruktů české národní identity, aby představitelé vrcholné instituce strážící „češství“ považovali za svou povinnost se o dané místo postarat. Oprava přesto proběhla, objekt byl nově zastřešen pálenou krytinou a z kamenného ostění vrat byly vyrobeny schody.²¹

7

Obr. 5. Husinec (okres Prachatice), tzv. Husův domek, zachycení stavu po roce 1869. Fotografie. (Reprofoto: KUBÍČEK, A., cit. v pozn. 12, s. 6)

Obr. 6. Husinec (okres Prachatice), tzv. Husův domek, zachycení stavu po roce 1869, publikováno 1888. Rytina. (Reprofoto: GRÜNWALD, M., cit. v pozn. 9, s. 1)

Obr. 7. Husinec (okres Prachatice), pamětní deska z roku 1869 na fasádě tzv. Husova domku po opravě. (Foto: Martin Gaží, 2015)

V následujícím desetiletí se mnohé změnilo. U příležitosti velkých veřejných oslav památky pětistého výročí Husova narození byl na domku v roce 1869 odhalen pamětní reliéf, jehož autorem byl dlouholetý předseda výtvarného odboru Umělecké besedy, sochař Bohuslav Schnirch (krátce poté jeden z nejosvědčenějších tvůrců národoveckých pomníků a mimo jiné též spoluautor výzdoby ústředních vlasteneckých institucí té doby včetně Národního divadla či Národního muzea). Výroční pouti do Husova rodiště, která byla počátkem září 1869 organizována jako jeden z veřejných projevů odporu proti rakousko-uherskému vyrovnání, se zúčastnilo (dle zpráv ne zcela objek-

■ Poznámky

16 Blíže MANDAŽIEV, Petr; MUKOVÁ, Jiřina. *Husinec : Památník Mistra Jana Husa : Husova ul. čp. 36, 37 : Stavebněhistorický průzkum*, 2010. S. 22–23. Paré rkp. ve spisovně NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, sign. č. PD 9558.

17 Nestránková příloha SHP – MANDAŽIEV, P.; MUKOVÁ, J., cit. v pozn. 16.

18 Srov. KUBÍČEK, A., cit. v pozn. 12. S. 2–3.

19 TURINSKÝ, František. *Básnické spisy*. Praha : I. L. Kober, 1880. Bez ISBN. S. 572.

20 Blíže KUBÍČEK, A., cit. v pozn. 12. S. 2.

21 Uvádí to GRÜNWALD, M., cit. v pozn. 10. S. 23.

Obr. 8. Husinec (okres Prachatic), tzv. Husův domek, zachycení stavu před rokem 1954. Fotografie. (Reprofoto: KUBÍČEK, A., cit. v pozn. 12, s. 3)

Obr. 9. Interiér tzv. Husovy světničky s pamětními věnci, před rokem 1954. Fotografie. (Reprofoto: KUBÍČEK, A., cit. v pozn. 12, s. 7)

tivního mladočeského tisku) na šest desítek tisíc lidí.²² Víme, že mezi nimi bylo i významné množství cizinců, včetně desítek pravoslavných Rusů. Slavnost byla zjevně vnímána jako okamžik „navázání“ na mytologizovanou „původní tradici národa“, která, ač se v dané lokalitě po staletí konkrétně nijak neprojevovala, existovala ve sféře dobově sakralizovaného národního bytí. Byla tak znovu (vy)nalezena a místo údajného rodného domu jí propůjčilo pečť legitimity.²³ Zračila se v ní snaha o vzdorné přesazení českého národního hnutí mimo jeho nábožensky katolický základ, hlasitě nepřiznává nápodobu lutherského nacionalismu v panslovanských kulisách. „Protivenství“, která byla tomuto shromáždění kladena do cesty ze strany státních úřadů a římskokatolické církve, si ce nedosáhla forem nějaké konkrétní represe a zůstala v rovině (dobově plně pochopitelných) ostrážitých gest a slov,²⁴ napomáhala však organizátorům v pěstění patosuplného pocitu „boje za pravdu“. Na stěny tzv. Husovy světničky – užívání tohoto sousloví souviselo s dobovým stereotypem obrození národa z „českých chaloupek“ – byly krátce po roce 1871 zavěšeny na místě zanechané pamětní věnce „s červenobílými a slovanskými trikolorami“, nade dveře byl zavěšen text otčenáše v několika slovanských jazycích.²⁵ Je až s podivem, že v té době byla místnost spojovaná s Husem nadále využívána k nájemnímu bydlení. Až čtyři roky po masovém shromáždění si domek pronajal plzeňský gymnaziální profesor a knihovník Tomáš Cimrhanzl, člen „zábavní společnosti Kocourové“, a zavedl zde návštěvní knihu. Do vybavení se tehdy dostaly i dva „malované obrazy“ mučednických skonů Jana Husa a Jana Žižky.

Vlastenecký dramatik a divadelní historik František Adolf Šubert a husinecký obecní tajemník Matyáš Grünwald popsali dosti podrobně podobu domu na konci 70. a v 80. letech 19. století: „Vstoupíme-li do průjezdu, uvidíme napravo přistavený ke stěně výstupek zděný,

8

9

kého spektra a pozdější manifestační konvertita k pravoslavné církvi. Blíže RAK, Jiří. *Bývalí Čechové... : České historické mýty a stereotypy*. Jinočany : H&H, 1994. ISBN 80-85787-73-3. S. 124. K prosazení husitského stereotypu do české národní ideologie v závěru 60. let 19. století blíže tamtéž, s. 59–60. V přímé spojitosti s „moskevskou poutí“ českých politiků z roku 1867 psali o husineckém shromáždění i další rusofilsky orientovaní literáti, zejména HOLEČEK, Josef. *Pero : Román – paměti I*. Praha : Pražská akciová tiskárna, 1922. Bez ISBN. S. 205–206. K využití náboženské odlišnosti ve středoevropských národních hnutích blíže ŘEZŇÍK, Miloš. *Formování moderního národa : Evropské „dlouhé“ 19. století*. Praha : Triton, 2003. ISBN 80-7254-406-3. S. 142–150.

²³ „Zde je ten Betlém naší slávy!“ (NERUDA, J. cit. v pozn. 13. S. 245.) – Srov. CONNERTON, P., cit. v pozn. 9. S. 41–71. HOBBSAWM, Eric. Introduction : Inventing Traditions. In HOBBSAWM, Eric; RANGER, Terence (ed.). *The Invention of Tradition*. Cambridge : Cambridge University

Press, 2000 (poprvé publikováno 1983). ISBN 0 521 43773 3. S. 1–14. OLŠÁKOVÁ, D., cit. v pozn. 8, s. 277, překládá hobsawmovský pojem *invented tradition* jako „dosazenou tradici“. Domnívám se ale, že není zapotřebí Hobsawmovy myšlenky vnímat ještě marxističtěji, než jakými vskutku byly.

²⁴ Jednalo se o list českobudějovického biskupa Jana V. Jirsíka farním úřadům, místodržitelství nepovolilo veřejnou finanční sbírku a vylepování plakátů, do Husince byla k udržení pořádku vyslána posila padesáti četníků (což lze samozřejmě interpretovat jako prostou snahu o zajištění pořádku při organizaci masové akce) a vojenské posádky v Českých Budějovicích a Písku měly hlášenu pohotovost. Blíže KOŘALKA, J., cit. v pozn. 22. S. 105–109.

²⁵ ŠUBERT, František Adolf. *O Husově rodné světničce*. Český svět 11, č. 42–43, 2. července 1915, nestránkováno. Také GRÜN WALD, M., cit. v pozn. 9. S. 24. O stereotypu „českých chaloupek“ blíže RAK, J., cit. v pozn. 22. S. 83–95.

■ Poznámky

²² Okresní hejtman registroval jen 10–12 tisíc účastníků, blíže KOŘALKA, Jiří. Akce českobudějovické diecéze proti Husovým oslavám roku 1869. *Husitský Tábor* 1, 1978, s. 109. Bez ISSN. Jako hlavní řečník promluvil Karel Sladkovský, představitel radikalizované části českého politic-

10

11

Obr. 10. Husinec (okres Prachatice), tzv. Husův domek. (Foto: Karel Krejčí, 22. dubna 1962, spisovna NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, fotosbírka, inv. č. 733)

Obr. 11. Husinec (okres Prachatice), interiér tzv. Husovy světničky s pamětními věnci. (Foto: Karel Krejčí, 22. dubna 1962, spisovna NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, fotosbírka, inv. č. 732)

Obr. 12. Obálka propagační brožurky vydané KSPPOP v roce 1963. (Reprofoto: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, sign. P 3484)

po kterém vede několik dřevěných stupňů k nejpamátnějšímu místu ve stavení, k staré Husově světničce.“ Většina návštěvníků v tomto prostoru hledala cosi, co by v sobě mohlo nést autenticky husovskou stopu, Grünwald si tedy všiml zejména drobností, které se jevily jako staré. Víme tedy, že ve stropě „světničky“ se tehdy nacházel „malý železný kruh“, vedle dveří „starý krb“. Na dveřích byla upevněna petlice a „starodávny zámek“. Ve stěně pak dřevem obložený výklenek, ve své době pokládán za „Husovu knihovničku“. Podobně jako jiní návštěvníci²⁶ i Šubert a Grünwald konstatovali věchost podlahy, „znamenané v každé pídí červotočinou“, kterou proto považovali za „velmi starou“, nevysloveně tedy možná i z doby Husovy. Proto se také většina

12

publicistických textů zmiňuje o místní tradici, která říká, že „světničce“ se všechny požáry domu zázračně vyhnuly.²⁷

V roce 1880 uspořádal český vlastenecký spolek Svatobor sbírku, z jejíhož výnosu po dalších třech letech zakoupil přední část domku a ještě téhož roku ji postoupil pražské Tělocvičné jednotě Sokol. Roku 1892 koupil od Roziny Jilečkové zadní část Husova domku se stodolou a zahradou Alois Adlof, pražský kazatel svobodné reformované církve. V letech 1893–1894 za pomoci amerického misionáře Alberta W. Clarka (vyslaného do Čech z Boston Mission Board již v 70. letech) nechal na místě stodoly zbudovat byt pro kazatele a prostornou modlitebnu uzpůsobenou pro „kázání slova Božího“. Roku 1896 zde byl ustaven církevní sbor.²⁸

■ Poznámky

26 Kupř. Jan Neruda, který v roce 1871 konstatoval, že místnost je ve velmi špatném technickém stavu: „Asi osm uzounkých, napolo pobořených schůdků. ... Stěny jsou opadané, podlaha vylámaná.“ NERUDA, J., cit. v pozn. 13. S. 246–247.

27 ŠUBERT, F. A., cit. v pozn. 25. Nestránkováno; GRÜNWALD, M., cit. v pozn. 10. S. 23.

28 Blíže VESELÁ, Michaela. Památník Mistra Jana Husa v Husinci. Příprava nové expozice. České Budějovice, 2008. 103 s. Diplomová práce (Mgr.), Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, Katedra pedagogiky, 09-02-2009. S. 18, 46. Ke Clarkově osobnosti i husineckému sboru zachytila některé cenné údaje jinak velmi tendenční práce ADLOF, Alois. *Nástin dějin svobodných církví křesťanských, zvláště pak svobodné reformované církve české*. Královské Vinohrady : Křesťanský spolek mladíků v Čechách,

13

Obr. 13. Husinec (okres Prachatice), tzv. Husův domek, pohled z ulice. (Foto: Martin Gaží, 2015)

Obr. 14. Husinec (okres Prachatice), vývěsní štítek památníku na fasádě tzv. Husova domku, osazen 1975, opraven 2015. (Foto: Martin Gaží, 2015)

U příležitosti pětistého výročí Husovy smrti pražský Sokol zamýšlel v husineckém domku provést stavební úpravy, proti nimž ostře protestoval Klub Za starou Prahu. K radikální přestavbě naštěstí ve válečných letech nedošlo. Dům poté patřil městu Písku, zpětný převod nemovitosti do vlastnictví pražského Sokola se uskutečnil 21. června 1922.

Na československý stát přešlo vlastnické právo k domu v letech 1953 či 1954,²⁹ tedy v době rozšířené státně propagační kampaně spojující ideologicky upravenou podobu husitské tradice s vizí komunistického uspořádání společnosti (ve smyslu teze Zdeňka Nejedlého o komunistech coby dědicích pokrokových tradic národa). V dané době probíhala masivní centralizace celého československého muzejnictví spojená s převody drobných místních institucí na různé stupně státní správy a samosprávy, což mělo zajistit snadnější kontrolovatelnost jejich „ideového působení“ na veřejnost.

Více než rok tu tehdy fungoval *Památník Mistra Jana Husa*. Dobová brožurka zdůrazňovala, že Husova světnička v jeho rámci zůstala nezměněna „v pietním vzhledu“. V ostatních částech domu bylo zřízeno instalačně nenáročné „muzeum Husa v obrazech a literatuře“.³⁰ Pamětní kniha města Husinec k tomu podotýká, že „příslušný materiál obrazový i knižní tam instaloval známý objevitel zdí kaple betlémské

A[lois] Kubiček, a tak letošního 6. července [1952] si mohlo konečně místní i turistické obecnstvo vedle rodné světničky Husovy prohlížet exponáty tohoto nejmladšího českého muzea“.³¹

V dalších téměř sedmi letech byl dům spravován Odborem školství a kultury Krajského národního výboru (dále KNV) v Českých Budějovicích. Zdejší správkyň, průvodkyně, uklízečkou a zahradnicí v jedné osobě byla od 1. ledna 1954 Božena Jilečková. Na údržbě domku se zdarma podílel i její manžel Augustin, potomek rodu, který dům získal do svého držení již v roce 1740.³² Přestože sem v sezóně byly organizovány školní a odborářské zájezdy, přičemž vrchol sezóny každoročně znamenaly červencové „celonárodní oslavy“, množství práce – alespoň ve vnímání krajského zaměstnavatele – v celoročním úhrnu nepřesahovalo síly jediného zaměstnance. Dochovaná výúčtování vstupného ovšem potvrzují v letním období poměrně silný návštěvnický provoz. Zatímco v únoru 1958 navštívilo památku pouhých 65 návštěvníků, v červenci podle přepočtu odvozeného z výkazu prodeje vstupenek téměř 6 000. Úhrně za období čtyř sezónních měsíců (21. 4. až 20. 8. 1958) je možno dopočítat návštěvnost v úctyhodné výši více než 17 500 osob, celoročně tedy kolem dvou desítek tisíc.³³ Ve stejném roce byl v blízkosti domu odhalen husovský pomník ve formě pateticky ztvárněné bronzové figurální plastiky od novorealisticky orientovaného sochaře a medailéra prof. Karla Lidického.³⁴

Otázky spojené s úpravou expozice vzniklé navršením pozůstatků vlasteneckých snah druhé půle 19. a počátku 20. století překvapí

14

vě nebyly na pořadu dne. Očekávali bychom, že státně protežovaný kult pokrokových tradic bude v době tuhé komunistické diktatury smě-

■ Poznámky

1905. Bez ISBN (dostupno na <http://www.reformace.cz/eknihy>). Zvl. s. 41–44, 104.

29 V literatuře se objevují dvě data: 23. listopadu 1953 (VANČURA, Milan. *Husinec*. Husinec : M. Vančura, 2010. ISBN 978-80-254-7941-4. S. 358) a 2. června 1954 (VESELÁ, M., cit. v pozn. 28. S. 16).

30 KUBÍČEK, A., cit. v pozn. 12. S. 5.

31 SOKA Prachatice, AM Prachatice, Pamětní kniha z let 1950–1974, s. 17–18; VESELÁ, M., cit. v pozn. 28. S. 46. Slovní spojení „nejmladší české muzeum“ je zde poněkud zavádějící, muzea v dané době vznikala v poměrně velkém počtu.

32 Můžeme snad hovořit i o jistém krajovém specifiku – v obecně tragicky diskontinuálních 50. letech na jihu Čech nacházíme ve správě kulturních institucí několik příkladů kontinuity (zejména schwarzenberští archiváři ve státních archivech, ale i někteří dlouholetí zaměstnanci ve službách znárodněných hradů a zámků). V žádném případě ale nemůžeme pomýšlet na idylu. Augustin Jileček v dopise adresovaném 11. listopadu 1957 Odboru školství a kultury českobudějovického KNV za svou práci požadoval alespoň symbolickou odměnu (dopis uložen ve spisovně NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, složka PT 3579 – dále jen NPÚ ÚOP ČB, PT 3579). Jeho žádost byla zamítnuta s poukazem na to, že práce jeho manželky při provozu dané památky „v zimním období neodpovídá pracovní době 8 hodin denně“.

33 Blíže NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, hlášení počtu návštěvníků z 21. února a 21. května 1958 a výúčtování vstupného za období 21. ledna – 20. srpna 1958.

34 VANČURA, M., cit. v pozn. 29. S. 365–369.

15

16

řovat k úpravě památníku v intencích dobové panující ideologie. Propagace jediného povoleného výkladu dějin (v dobové řeči: „pravdivého osvětlení minulosti národa“) neměla být pouhou „odbornou záležitostí specialistů“, jak tehdy se zápalem psal jeden z posléze světově nejcitovanějších českých historiků, „nýbrž základní kulturní potřebou socialistického člověka“. ³⁵ V Husinci tomu nebylo tak docela, těžko ale jednoznačně říci, že o mnoho lépe. Návštěvníci zde viděli několik kopií husovské literatury a pamětní věnce, které se ještě na počátku 20. století „mile dotýkaly oka“ vlastenců, ³⁶ po dalších několika desetiletích však již kladné emoce nebudily. Pravděpodobně i pro

to, že jejich stárnutí vyvolávalo dojem omšelosti a nepořádku. Kupodivu zde nebyl ani příliš zdůrazňován panslavistický resentment, který se s místem pojil od roku 1869. O způsobu tehdejší prezentace svědčí stížnost stranicky stále ještě správně smýšlejícího pražského redaktora a překladatele Jiřího Seydlera, kterého v létě roku 1962 „stav této světové památky pobouřil“. ³⁷ Přestože se jedná o text po okraj naplněný schematickými floskulami, stojí za delší citaci, neboť podává představu o rozšíření dobové snahy o ideologicky jednotný výklad „národních dějin“ a navíc poměrně věrně popisuje tehdejší stavební stav i interiérovou instalaci památníku: „Dalo by se očekávat, že

Obr. 15. Husinec (okres Prachaticy), tzv. Husův domek, druhotná úprava dvora. (Foto: Jarmila Hansová, 2007)

Obr. 16. Husinec (okres Prachaticy), tzv. Husův domek, úprava dvora po poslední rekonstrukci. (Foto: Martin Gaží, 2015)

zvláště za socialistického zřízení, které se v tradicích opírá právě o husitské hnutí, bude této památce věnována soustavná odborná péče. Tím více mne překvapil vzhled domku – na některých místech je omítka otlučená, koláče „nehistorických“ míst hyzdí domek hned na první pohled. Horší je však „výzdoba“ Husovy rodné světničky. Stěny jsou „vyzdobeny“ různými věnci s lístečky od dávných přispěvatelů na Husův fond, diplomy a jinými zašlými relikviemi, které bylo snad na místě vystavovat v době, kdy se muzeum nemohlo obejít bez podobných dotací nebo kdy bylo potřeba ukázat všenárodní projev hnutí opírajícího se o principy husitské revoluce a směřujícího k odstranění habsburské nadvlády. Zato však nikde nenajdeme ani stopy o ohlasu husitského hnutí, o boji lidu za pravdu, kterou Hus hlásal a za níž položil život. Podobný nedostatek, i když v menší míře, nalezne trochu zasvěcený návštěvník v další místnosti muzea, kde zřetelně nikdo nedoplňuje nebo nevyměňuje exponáty. Průvodkyně se snaží podat výklad co nejsrozumitelnější, trpí však značnou stereotypičností [sic!]. [...] Chápu situaci, kter[ou] v tomto případě přinesla beze sporu správná a zdravá decentralizace. Jsou však případy, kdy je třeba prosazovat demokratický centralismus.“ Stížnost se záhy řešila na prachatickém „okresním památkovém aktivu“ a jednali o ní též českobudějovičtí památkáři, zejména Stanislav Vetter, s pražskými „pracovníky odd. I/3 Státního pam[átkového] ústavu“. ³⁸ Tím však veškerá snaha o změnu na více než dva roky ustala.

■ Poznámky

35 Citováno z práce napsané v roce 1957 a o pět let později vyznamenané Státní cenou Klementa Gottwalda – KALIVODA, Robert. *Husitská ideologie*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. Bez ISBN. S. 7.

36 ŠUBERT, F. A., cit. v pozn. 25. Nestránkováno.

37 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, kopie dopisu Jiřího Seydlera Okresnímu národnímu výboru (dále ONV) v Prachaticích ze 4. září 1962. Jiří Seydler se posléze angažoval v protiku-pačním časopisu Reportér, ústředním výborem KSČ byl zařazen na „seznam exponentů pravice“ a 70. léta strávil v dělnické maringotce, blíže http://www.totalita.cz/seznamy/exp_prav_smernice_seznam_01.pdf.

38 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, kopie dopisu Krajského střediska pro věci státní památkové péče a ochrany přírody (dále KSSPOP) v Českých Budějovicích adresovaného Odboru školství a kultury rady ONV v Prachaticích z 25. září 1962.

Obr. 17. Husinec (okres Prachatice), tzv. Husova světnička. (Foto: Martin Gaží, 2015)

Obr. 18. Husinec (okres Prachatice), tzv. Husova světnička, detail dřevem obloženého výklenku pokládáného za Husovu knihovničku. (Foto: Martin Gaží, 2015)

Již na konci 50. let se ovšem začalo jednat o stavebních úpravách objektu. V červnu roku 1958 českobudějovický KNV financoval opravu dlažby před domem.³⁹ Krátce po vzniku českobudějovického krajského střediska památkové péče⁴⁰ žádal prachatický Odbor školství a kultury rady ONV, který se tehdy nově stal provozovatelem objektu,⁴¹ českobudějovické památkáře o informace týkající se připravované generální opravy „Husova rodinného [sic!] domku“.⁴² Ta se však v dané době neuskutečnila.

V závěru roku 1963 byl dům zapsán do státního seznamu kulturních památek.⁴³ Zájem o reinstalaci památníku se opětovně vynořil na podzim roku 1964, v souvislosti s blížícím se výročím Husovy smrti, a to z iniciativy prachatického okresního konzervátora Ing. Řehky, který svůj podnět zaslal českobudějovickému KSSPPOP 24. listopadu téhož roku. Ve svém dopise psal o „neúnosném stavu exponátů, které přináš[ej]í desetitisícům návštěvníků památníku hluboké zklamání“. Zásadním argumentem se v jeho apelu opět staly „staré věnce z oslav období starého Rakouska a nevzhledné rytiny klasicistních malířů“, které „neodpovídají potřebám socialistického pohledu na nejvýznamnější období našich dějin“.⁴⁴ Ideologicky správný a zejména široce srozumitelný pohled na věc chtěl navodit pomocí nově zhotovených, co nejrealističtější vyvedených artefaktů. V polovině prosince zaslal českobudějovickým památkářům dodatek, v němž sděloval, že „předběžně a nezávazně“ v této věci jednal s ak. mal. Aloisem Moravcem,⁴⁵ který se „uvolil“ zhotovit šestici velkých panelů nazvaných *Hus káže*, *Průvod k upálení*, *Shromáždění husitů*, *Upálení*, *Žižka v čele husitských vojáků* a *Bitka s křižáky*.⁴⁶ Českobudějovický památkář Stanislav Vetter tímto pojetím jistě ne-

■ Poznámky

39 „Dlažbu provedte ze staré opotřebované dlažby tzv. kočíčáky, orámovan[ými] starými obrubními kameny.“ NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, dopis Odboru školství a kultury rady KNV v Českých Budějovicích adresovaný Stavebnímu podniku ONV v Písku ze dne 10. června 1958.

40 KSSPPOP v Českých Budějovicích bylo zřízeno rozhodnutím krajského národního výboru od 1. října 1958, blíže KREJČŮ, Aleš. *Půlstoletí památkové péče v jižních Čechách. K výročí první zákonné úpravy pro ochranu kulturních památek a vzniku jejího institucionálního zajištění*. In

17

GAŽI, Martin; OURODA, Vlastislav (eds.). *Památky jižních Čech I. České Budějovice : Národní památkový ústav*, 2008. ISBN 978-80-85033-14-4. S. 10.

41 VANČURA, M., cit. v pozn. 28, s. 358, uvádí, že formálně do správy prachatického ONV dům přešel až 2. března 1960. VESELÁ, M., cit. v pozn. 28, s. 16, dokládá převedení k datu 9. dubna 1960.

42 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, dopis Odboru školství a kultury rady ONV v Prachaticích adresovaný KSSPPOP v Českých Budějovicích z 21. února 1959.

43 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, sdělení údajů o památkové ochraně a evidenci vydané generálním ředitelstvím NPÚ 15. července 2013.

44 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, dopis L. Řehky adresovaný KSSPPOP v Českých Budějovicích z 24. listopadu 1964.

45 Rodák z jihočeských Chýšek Alois Moravec, který se jinak ve svém díle projevovál spíše ruralisticky než pokrokařsky, měl zkušenost s husitskými náměty již v době první republiky – v roce 1935 ilustroval vydání *Listů a řádu vojenského Jana Žižky*, blíže KRUBNEROVÁ, Hana. Alois Moravec a Sdružení jihočeských výtvarníků. Olomouc, 2012. 137 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění, 20-06-2012. S. 60.

46 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, dopis L. Řehky adresovaný KSSPPOP v Českých Budějovicích z 15. prosince 1964.

18

19

Obr. 19. Husinec (okres Prachaticy), tzv. Husův domek, pohled do části expozice Památníku Mistra Jana Husa realizované v roce 1975. (Foto: Jarmila Hansová, 2007)

Obr. 20. Husinec (okres Prachaticy), tzv. Husův domek, pohled do části expozice Centra M. Jana Husa, socha Pochoď v víry. (Foto: Martin Gaží, 2015)

byl nijak okouzlen, přesto nástin projednal s pražskými kolegy a dohodl se na ustavení komise za účasti zástupců Historického ústavu ČSAV a větších jihočeských muzeí. Řehkův angažovaný návrh tak mezi řádky zpochybnil a zdůraznil, že všichni zainteresovaní počítají s akademickou institucí jako garantkou koncepce expozice.⁴⁷ V lednu 1965 byl jejím zástupcem určen ještě ne třicetiletý František Šmahel; stalo se tak pouhý měsíc po jeho nástupu do této instituce, v době, kdy byl též ustanoven tajemníkem výboru pro výroční husovské oslavy.⁴⁸

První schůzka směřující k formulaci koncepce expozice byla svolána 12. února 1965 do budovy českobudějovického KSSPPOP. V diskusi, která byla zaznamenána do zápisu, byl konstatován neutěšený stav střešní krytiny a omítek objektu, hlavní pozornost se ale zaměřila na podobu interiérové instalace. Oproti konzervátorovu návrhu se většina účastníků jednání shodla na tom, že nepřilíhlost prostorové rozsáhlá expozice nemá připomínat celek husitského hnutí, nýbrž pouze Husovu osobnost, přičemž František Šmahel se přiklání k ještě užšímu konceptu, který by z reformátorova života akcentoval skutečnosti související s ji-

hem Čech. Za prezentaci všeobecnějších informací se přimlouval ředitel Jihočeského muzea Karel Pletzer, chtěl pro ně najít místo alespoň na panelech umístěných v přilehlé zahradě. Ředitel tábořského muzea František Kroupa navrhoval soustředit úsilí do tzv. Husovy světničky, kterou bylo zapotřebí „důstojně upravit, odstranit z ní památky vízící [sic!] se k návštěvníkům více než k Husovi samotnému, tj. věnce korporací, pamětní knihu apod.“. Stěny světničky doporučoval vyzdobit „výtvarně zvládnutými citáty a Husovou podobiznou“. Jedním účastníkem jednání, který si uvědomoval hodnotu upomínek na druhý život Husova odkazu a navrhoval je v některé části památníku zachovat, byl Stanislav Vetter. Prosadil alespoň, aby se nezlikvidovaly, instalovány byly následně do domovního průjezdu.⁴⁹

Stavební úpravy domku provedl prachatický okresní stavební podnik mezi dubnem a červnem 1965.⁵⁰ Doporučení českobudějovického KSSPPOP směřovalo zejména k zachování stávajícího typu pálené krytiny, volských ok na střeše, co největšího rozsahu původních omítek a používání vápenné malty. Dřevěný štít přilehlého domku bylo povoleno odstranit a nahradit cihelným.⁵¹

Expozice byla rozdělena – tak jako i dříve – do dvou částí; k první z nich vypracovali scénář muzejní pracovníci, zejména tehdy již pětasedmdesátiletý František Kroupa, hlavní hybatel husitské koncepce tábořského muzea. Do dalších dvou místností připravoval materiály František Šmahel. Z místa piety, tedy tzv. Husovy světničky, byly pamětní věnce přeneseny do dal-

20

ších prostor a její interiéru byl pojat jen v prosté náznakové instalaci. Ve stejné době se začalo jednat se vdovou po místním umělci, ak. mal. Josefu Krejsovi (1896–1941), o zpřístupnění jeho ateliéru, který by navázal na návštěvníkový provoz husovského památníku.⁵²

■ Poznámky

47 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, dopis KSSPPOP v Českých Budějovicích adresovaný L. Řehkovi z 18. prosince 1964.

48 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, dopis Historického ústavu ČSAV adresovaný KSSPPOP v Českých Budějovicích z 27. ledna 1965; srov. ŠMAHEL, František. *Nalézání, setkávání a mýjení v životě jednoho medievisty*. Praha: Argo, 2009. ISBN 978-80-257-0160-7. S. 446.

49 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, *Zápis z jednání o úpravách a nové instalaci Husova rodného domku v Husinci* ze dne 12. února 1965.

50 K financování opravy se nejprve přihlásil místní národní výbor, posléze náklady do svého rozpočtu převzalo českobudějovické KSSPPOP.

51 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, dopis KSSPPOP v Českých Budějovicích adresovaný ONV v Prachaticích z 20. dubna 1965; přípis z 8. června 1965 potvrdzoval ukončení prací a navrhoval vydláždění prostranství před zadním traktem. Provedeno bylo v roce 1966 spolu s výměnou dřevěné podlahy v jedné z místností, odvodněním sklepa, izolací zdí a projektem zahradní úpravy – tamtéž, dopis ONV v Prachaticích adresovaný KSSPPOP v Českých Budějovicích z 2. února 1966.

52 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, dopis L. Řehky adresovaný KSSPPOP v Českých Budějovicích z 8. června 1965 a odpověď z 14. června 1965.

Obr. 21. Husinec (okres Prachatice), tzv. Husův domek, pohled do části expozice Centra M. Jana Husa, modlitební místnost. (Foto: Martin Gaži, 2015)

„Obnovu“ domu po dalších deseti letech, tj. v roce 1975, zajistil Okresní stavební podnik Prachatice, nová expozice byla tehdy svěřena národnímu podniku Výstavnictví Praha, za tehdy závratných 600 000 Kčs. Pro danou dobu je příznačné, že nebyl osloven žádný spolupracovník z řad historiků ani památkářů. Scénář i jeho výtvarné zpracování dodali architekti Jindřich Santar⁵³ a Josef Václavíček⁵⁴ za spolupráce zkušeného grafického designéra a knižního typografa Zdeňka Zieglera.⁵⁵ Celkově expozice kladla důraz na didaktickou funkci, zajištěnou kopii dokumentů v prosvětlených skleněných vitrínách, a soudobé výtvarné kreace. V průjezdu domu byla instalována diaprojekce osmdesáti známých podob Mistra Jana Husa, kterou na stěnách doplňovaly citáty svědčící o významu jeho osobnosti. Do chodby u vchodu byly instalovány informace o historii městečka. Vlastní muzeum zahrnovalo vitríny s písemným a obrazovým výkladem o Husových studiích a literární činnosti, mimo jiné i dvě nástěnné malby dle iluminací Litoměřického kancionálu s námětem Husa v Kostnici, zhotovené ak. mal. Jaroslavem Vožniakem, v 60. letech poměrně proslulým autorem, poučeným surrealismem i popartem. V dalších místnostech byl ideologicky tematizován vliv Husa na revoluční hnutí a jeho ohlas v pozdějších staletích. Zpřístupněna byla samozřejmě i tzv. Husova světnička a v závěru expozice se dostalo i na připomínku tradice husovských oslav v 19. a 20. století.⁵⁶

Po roce 1980 strmě stoupla návštěvnost expozice (v roce 1981 necelých 18 000, v roce 1983 rekordních 45 000 návštěvníků).⁵⁷ V polovině 80. let proběhla oprava fasády a instalace bronzové pamětní desky věnované Čechoameričankou Frances Veselou a její neteří Naomi Bláhovou. Po listopadové revoluci návštěvnost, v souvislosti s novými možnostmi a preferencemi zejména školních skupin, naopak rychle poklesla, čemuž nezabránilo ani uspořádání velkolepých oslav za účasti předních politiků i odborníků v roce 1990,⁵⁸ ani následné úpravy expozice spojené s tehdejšími společenskými změnami, ba ani zprovoznění galerie prací ak. mal. Josefa Krejse.⁵⁹

Pravidelná shromáždění při husovských výročních sice poutala pozornost politiků, neznamenala však zlom v polistopadovém trendu.⁶⁰ Obrát k většímu zájmu veřejnosti nepřineslo ani nařízení vlády ze dne 16. června 1999, kterým byl objekt v místě Husova rodiště prohlášen za národní kulturní památku.⁶¹ Myšlen-

21

kový a organizační pohyb nastal až o několik let později zásluhou *Občanského sdružení Mistra Jana z Husince*. V letech 2004 a 2005 zde proběhly semináře, které si jako jeden ze svých stěžejních cílů vytkly úvahy o možné příští podobě husovské expozice. Z vějíře prezentovaných názorů, někdy i protichůdných, je možno extrahovat dva pozoruhodné leitmotivy: důležitost shromáždění dokladů o vlivu Husových postojů a myšlenek v širších evropských souvislostech, které v expozici vzniklé v normalizačních časech pochopitelně nemohly být traktovány v plné šíři, a odvaha k uchopení husovské tradice v historicky zachycených názorových střetech a disharmoniích.⁶² Inspirován těmito diskusemi zpracoval v roce 2006 projekt úpravy a reinstalace Husova domku Václav Kuneš.⁶³ Z památkářského pohledu se domu věnoval Pavel Bureš.

V roce 2005 město Husinec začalo uvažovat o úpravě areálu, a to především jeho zahrady. Plánovala se výstavba nového objektu zabezpečujícího sociální zázemí, přednáškovou místnost a ubytování na místě starší, druhotně již přestavěné stodoly.⁶⁴ Novou energii začalo do projektu vnášet až rozhodnutí požádat o dotační podporu Integrovaný operační program a pronajmout areál Československé

⁵⁴ Mladovožický rodák, později spolupracovník větších oficiálních výstav (např. *Vyznání života a míru. Přehlídka československého výtvarného umění k 40. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou*, 1985).

⁵⁵ VANČURA, M., cit. v pozn. 29. S. 359–361.

⁵⁶ Tamtéž, s. 361.

⁵⁷ Tamtéž, s. 365.

⁵⁸ Shromáždění, po několika desetiletích poprvé spojené s ekumenickou bohoslužbou, organizovalo prachatické Koordinační centrum Občanského fóra, blíže VESELÁ, M., cit. v pozn. 28. S. 40.

⁵⁹ VANČURA, M., cit. v pozn. 29. S. 363.

⁶⁰ Blíže VESELÁ, M., cit. v pozn. 28. S. 70–78. V roce 2008 Památník navštívili méně než čtyři tisícovky návštěvníků převážně důchodového věku. Blíže NOVOTNÝ, Robert. Quo vadis, Husinec? Revitalizace Památníku Mistra Jana Husa. *Dějiny a současnost* 2010, č. 2, s. 6. ISSN 0418-5129.

⁶¹ Sbírka zákonů č. 147/1999, částka 51, s. 3007. V daném vládním nařízení nacházíme vedle nespochybnitelně významných památkových areálů typu Pražského hradu či hradů Zvíkov, Rábí a Bezděz též velké množství pamětních lokalit, kupř. Národní památník na Vítkově, čestná pohřebiště na Olšanech, Památník protifašistického odboje v Ploštině či Památník partyzánského hnutí v Morávce, Památník obětí 2. světové války v Javoříčku či Památník Rudé armády – mauzoleum v Ostravě. Vedle husineckého rodného domu Jana Husa se do seznamu dostalo i rodiště Jana Žižky v Trocnově a Františka Palackého v Hodslavicích.

⁶² Neautorizované nahrávky z jednání těchto seminářů excerpovala VESELÁ, M., cit. v pozn. 28. S. 55–70.

⁶³ Tamtéž, s. 80–85.

⁶⁴ NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, odborné vyjádření NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích z 10. 5. 2005.

■ Poznámky

⁵³ Sekční vedoucí ministerstva informací, v jehož kompetenci byl celostátní dohled nad výstavnictvím. Mimo jiné autor scénáře *Jeden den v Československu pro Československý pavilon na bruselské výstavě EXPO 1958*.

církvi husitské, které město učinilo v roce 2010.⁶⁵ Byla zpracována přípravná studie revitalizace celého komplexu, jejímž autorem je Ing. arch. Lukáš Velíšek, patronaci nad projektem slíbil Jihočeský kraj a Okresní muzeum v Prachaticích.⁶⁶ V roce 2011 bylo vydáno ve věci objektu pro kulturně vzdělávací akce *Centra Mistra Jana v Husinci* rozhodnutí, které dané aktivitě dalo zelenou. Kromě oprav fasád tak v objektu byly poměrně razantně sanovány a z významné části i vyměňovány dřevokaznými houbami zasažené dřevěné konstrukce.⁶⁷ Konkrétní rozpracování podoby stavby s multimediálním sálem a duchovním centrem na místě demolované zděné stodoly patřící k čp. 35 a další již dříve zaniklé stodoly patřící k čp. 37 bylo navrženo jako monolitický celodřevěný objekt, materiálově v dané oblasti zcela atypický, což odborní pracovníci památkové péče neshledali jako vhodné.⁶⁸

Projekt rekonstrukce přízemních objektů čp. 36 a 37 a dostavby areálu o provozní budovu s hygienickým zázemím tedy byl před polovinou roku 2014 přepracován.⁶⁹ Na jeho základě se do jara 2015 uskutečnily stavební a konzervační práce. Nový objekt zázemí pro návštěvníky se podařilo umístit v podzemí dvora bez výraznějšího dopadu na hmotovou skladbu areálu. Je završen dřevěným pódiem užívaným pro slavnostní shromáždění.⁷⁰

Současně byla vytvořena nová výstavní expozice Centra M. Jan Husa.⁷¹ Diskuse o způsobech muzeální prezentace místa, „kde paměť krystalizuje a zároveň se skrývá“,⁷² směřovaly v posledních letech správným směrem. Jisté bylo výbornou myšlenkou spojit expozici muzejního typu s centrem, které bude nabízet podněty k duchovnímu růstu příchozích, a to jak v osobní kontemplaci, tak ve skupinové zbožnosti (v blízkosti „světničky“ byla v domě zřízena modlitebna s funkcí kaple).

Ve srovnání s výslednou podobou expozice se předchozí mnohaleté úvahy o její náplni přece jen o něco více vzpíraly prezentaci jediného „kanonizovaného“ pohledu na Husovu osobnost. Je nanejvýš chvályhodné, že ve výsledku nezaznívá faleš nacionalistických či třídně podmíněných výkladových vzorců (jak tomu bylo zejména v expozici prezentované po roce 1975), velikým kladem je evropský přesah, na nějž byl v interpretaci Husovy osobnosti položen důraz, tvůrci přesto neodolali jisté monumentalizaci „velikána“. Husinecká paměť tedy stále zůstává „šťastná“ jednoznačností svého sdělení.⁷³ Zejména ta partie expozice, která připomíná kostnický koncil a Husovu smrt, až příliš vede návštěvníky k emocionálně vystavěnému protikladu „svatě pokorného“ Husa a jeho odpudivé zpupných soudců. Působivá výtvarná podoba náznakové sochy upalované

ho mučedníka (nazývaná *Pochodeň víry*), pod níž se na čtyřech velkých obrazovkách střídají záběry Písma a plamenů, jistě utkví v paměti, stejně tak zvukové fragmenty inscenovaného procesu, které nemohou neupomínat na krvavá 50. léta 20. století. Otázkou zůstává, jestli toto pojetí návštěvníky inspiruje k samostatnému hledání pravdy, či petrifikaci té její podoby, která byla předpřipravena k prezentaci. Problematictější fasety husovského fenoménu, odlišnosti středověkého a současného světa, plodná znejistění zavedených hodnotení a „drhnoucí“ otázky, na něž – alespoň pokud se jimi lidé poctivě zabývají – neexistují jednoznačné odpovědi, jistě nejsou nejužitečnejším podkladem pro náplň školních exkurzí. Nedá se na nich vystavět základ konceptu, snaha přizpůsobit se školním potřebám (a tím přilákat k pravidelným návštěvám jednu z důležitých cílových skupin) je pochopitelná. Jenže expozice, která chce být současná (a tedy i postmoderní ve všech významech tohoto epitetu), by ale měla alespoň naznačit staleté protimluvy v hodnocení Husových myšlenek. A v té souvislosti i to, co zajímavě promýšlel například britský historik Peter Burke, totiž že „veřejnou paměť“ je možné vnímat jako historicky proměnný jev, jako „sociální historii pamatování“, ⁷⁴ a tedy – dodejme – i utváření vědomí památky (odkažme na norovský pojem *heritagization*).⁷⁵ Pokud by se tak stalo, husinecký památník by se stal zajímavým pendantem poslední podoby svrchu připomenuté lutherovské expozice v Eislebenu.

Z průvodní zprávy nového expozičního pojetí⁷⁶ i jeho výsledku je zjevné, že autoři nepodlehli svodům samoučelné výtvarnosti. Nebáli se část místností zpřístupnit bez „náplně“, jejich prázdnota působí svou prostotou a ve výsledku umocňuje i meditativní rozměr prožitku místa. Je také chvályhodné, že v areálu zůstaly zachovány připomínky starších podob expozice (až na pozůstatky věnců z 19. století, jejichž dochované stuhly bohužel návštěvníkům nejsou přístupné). Důležitým aspektem celkového vyznění projektu byla i pokora v přístupu k stavebním konstrukcím, které hostí pamětní náplň. Nesou stále řadu památkových hodnot, ať již nehmotných (v připomínkách „druhého života“ husovské paměti) nebo v poměrně autenticky dochovaných historických částech venkovského domu jako takového (zejména tři prostory užívané jako černé kuchyně, část dřevěných konstrukcí či osvětlovací krby). K celkově pozitivnímu dojmu přispívají i kvalitně řemeslně provedené nové úpravy – od omítek a oken až po podlahy.

Husinecké „rozpomínání“, o němž jsme uvažovali na počátku tohoto textu, je v rámci nově rekonstruovaného centra sice prezento-

váno s jistým zjednodušením, neztrácí však svou elementární pravdivost, přitom je návštěvnícky dobře uchopitelná a celkovou atmosférou velmi vstřícná.

Článek vznikl v rámci výzkumné činnosti NPÚ a byl financován z rozpočtu NPÚ.

■ Poznámky

65 JANOŠ, Václav. Církev má Husův dům za korunu na 50 let. *Mladá fronta Dnes – Jihočeské vydání* 21, č. 147, 25. června 2010, s. B2. ISSN 1210-1168.

66 NOVOTNÝ, R., cit. v pozn. 60. S. 6.

67 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, odborné vyjádření NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích ze dne 24. února 2014.

68 NPÚ ÚOP ČB, PT 3579, metodické posouzení ústředního pracoviště NPÚ z 16. března 2012.

69 NPÚ ÚOP ČB, projekt Ateliéru Masák & Partner, s. r. o., *Centrum Mistra Jana Husa v Husinci. Rekonstrukce a dostavba areálu*, červen 2014.

70 Za informace děkuji kolegyni Ing. arch. Aleně Vinařové.

71 Autorem expozice je akad. arch. Petr Fuchs, jejím kurátorem prof. ThDr. Jan Blahoslav Lášek.

72 Formulace pochází ze souhrnné úvahy o „místech paměti“ (*Les Lieux de Mémoire*) od editora monumentálního díla vycházejícího v Paříži v letech 1984–1992. NORA, Pierre. *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. Representations*, 1989, No. 26 (= Special Issue: Memory and Counter-Memory). ISSN 0734-6018. S. 7–24.

73 Srov. úvahy nad „šťastnou pamětí“ a „nešťastnou historií“ v díle RICOUER, Paul. *Memory, history, forgetting*. Chicago: The University of Chicago Press, 2006. ISBN 0-226-71342-3. Zvláště s. 494–505. K proměně katolického vnímání Husovy osobnosti blíže MIHOLA, Jiří. *Mistr Jan Hus: Cesta k novému obrazu reformátora církve. Dialog Evropa: Revue pro křesťanskou orientaci ve vědě a kultuře* 11, 2001, s. 82–87. ISSN 1210-8332.

74 Blíže BURKE, Peter. *Variety kulturních dějin*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. ISBN 80-7325-081-0. Zvláště s. 50–53.

75 Srov. HARTOG, François. *Time and Heritage. Museum International* 57, 2005, No. 227 (3), s. 7–18, zvl. s. 10. ISSN 1350-0775.

76 NPÚ ÚOP ČB, *Prováděcí dokumentace nové expozice v Památníku Mistra Jana Husa v Husinci. Scénář – podrobný návrh – vizualizace. Průvodní zpráva* (ak. arch. Petr Fuchs – atelier Fuxteam, v. o. s., Praha), 30. 6. 2014.